

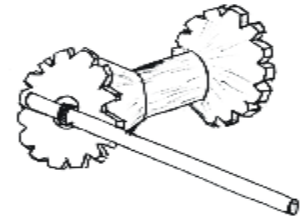
Speelgoed zelf gemaakt

De naderende donkere dagen vertonen elk jaar een reeks lichtpunten, vooral voor de kinderen. Sint Niklaas, Kerst- en Nieuwjaar zijn de gelegenheden waarin tegenwoordig enorme hoeveelheden speelgoed verhandeld en gekocht worden. Er gaat bijna geen dag voorbij of er steekt een nieuwe speelgoedcatalogus in de bus. En het moet allemaal sneller, blitser en elektronischer zijn.

In onze jeugd, - toch nog geen eeuwigheid geleden - was het even anders: geld voor speelgoed was er in zeer beperkte mate, en het aanbod van speelgoed was veel kleiner. Wat er wel was: vindingrijkheid en een beetje handigheid. Toen was een kinderhand nog gauw gevuld.

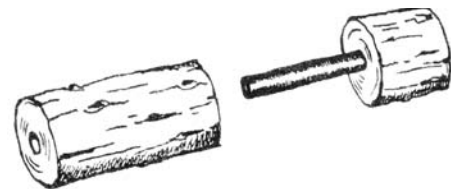
1. "E kërke " of "e wègeske"

Dit was een zeer eenvoudig ding. Bij een houten garenklosje werden in de randen hapjes uitgesneden, gekarteld dus. Doorheen de opening van het klosje werd een stevig "litske", gesneden van een fietsbinnenband, gestoken. Aan de ene kant van het werd er een lang stokje, en aan de andere kant een kort stokje doorgestoken. Het lange stokje kwam bijvoorbeeld uit een "lêkstêk". Tussen het lange stokje en de zijkant van het klosje werd een schijfje kaars of wat kaarsenvet gesmeerd, om beter te glijden. Als men nu met het lange stokje het elastiekje opwindt, begint het geheel langzaam vooruit te kruipen als men het op de grond plaatst. Een klein karretje dus.

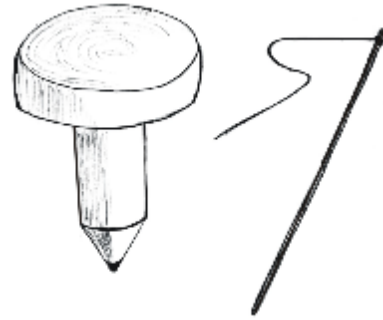
2. "Ein Knap"

Dit is nog een eenvoudig stuk speelgoed. Uit een tak van de vlier, zo'n 15cm lang, werd het merg gepeuterd. Met een stuk dennenhout en een eind dun betonijzer, of een kepernagel zonder kop, werd er een stamper gemaakt, die los door de vlierpijp kon schuiven en net iets korter was. Uit een stuk krantenpapier werden vervolgens natte proppen gekauwd. De eerste werd tot op het eind doorgedruwd. De tweede werd er vervolgens ook ingeklopt aan het andere eind. Wanneer men nu de stamper met enig geweld doordrukte vloog de eerste er met een knal uit. Ik zie ze in de school nog langzaam van het bord druipen.

3. "Eine pòppernêl"

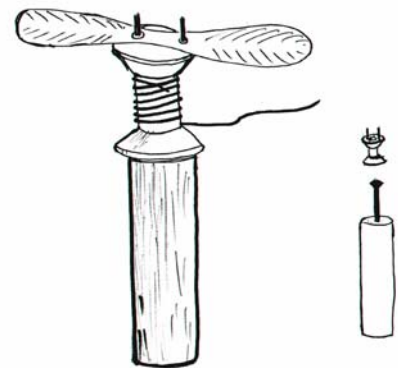
Dit speelgoed werd al minder vaak zelf gemaakt, vaker gekocht. Alleen wiensvader of nonkel over een houtdraaibank beschikte kon zo iets zelf maken. Er werd dus een eenvoudige paddestoel gedraaid, in T-vorm, waar dan de punt versterkt werd met een klompennageltje, waarvan de kop mooi naar achteren geslagen werd. Het bij behorende zweepje was een stok(je) van zo'n 50 cm, met daaraan een zeer soepel eind koord. Uitstekend hiervoor was een lange schoenveter.

Het koord werd rond het dunne eind van de tol gewonden. Wanneer de tol nu met een snelle beweging werd weggeworpen waarbij het koord zich afwikkelde, bleef hij op zijn punt snel ronddraaien. Wanneer men nu met de zweep er een korte zijdelingse slag tegen gaf, vloog de tol een eind verder en kreeg hij een extra draai-impuls. Men kon hem dus door te slaan in beweging houden. Het probleem destijds was, dat er weinig gladde bruikbare oppervlakten waren, waar de tol goed draaide, en dat er vaak een venster in de vluchtbaan van de tol lag.

4. "E drejerke" of "e vlégerke"

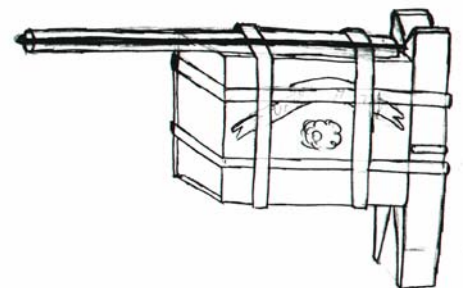
Om dit speelgoed te vervaardigen moest de maker al een beetje handigheid bezitten. Nodig waren: een stuk dennentak, een flinke nagel, een leeg houten garenklosje, twee kleine nageltjes zonder kop, een stuk touw, en een stuk blik (uit een conservenblik) om het molentje uit te snijden. Dit laatste vereiste enige handigheid omdat het volmaakt in evenwicht moest zijn, en omdat het moest geplooid worden als een vliegtuigpropeller. Er moesten ook twee gaatjes in aangebracht worden die los over de twee spijkertjes konden schuiven. De montage is op bijgevoegde schets gemakkelijk te zien.

Het touw moest op de juiste manier rond het klosje gewonden. Het geheel werd vervolgens boven het hoofd gehouden en het touw werd met een krachtige ruk afgerold. Door de snelle draaiing verhief zich het molentje vervolgens uit de nageltjes en zweefde, als alles goed ging, hoog en ver weg. Het gevaar hierbij was natuurlijk dat het snel draaiende ding ergens een hoofd tegen kwam.

5. "Eine revolver"

Wapentuig, zij het zeer ongevaarlijk, was er toen dus ook al. Tenslotte was de oorlog nog maar net voorbij. Dit eenvoudige schietding werd vervaardigd uit een lucifersdoosje, (graag een van die grote dozen), een

wasknijper, een stokje en wat stevige "litskes" uit een fietsband geknipt. De tekening spreekt hopelijk voor zich. De munitie van dit pistool bestond ook uit "litskes".

6. "Eine flits"

Dit populaire wapentuig kwam in vorige "Utersjank" uitvoering aan bod.

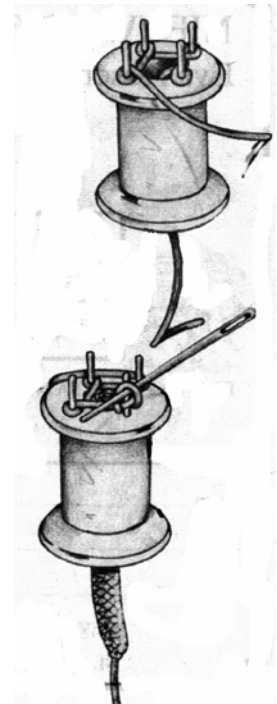
7. "Eine bòg"

Ook wij kenden ridder- en indianenverhalen in onze jeugd en een van de dromen was over een echte boog te kunnen beschikken, waarmee we de misdadigers over de kling konden jagen of wilde dieren mee konden neerleggen. De praktijk zag er natuurlijk een heel stuk prozaischer uit. Een stok uit de haag, die nooit overal even dik was, en een dorskoord vormden de boog. De pijlen waren meestal min of meer rechte stokjes uit diezelfde haag, of een dikke rietstengel. De gelukkigen konden soms beslag leggen op een bamboestokje die als steun diende voor de sanseveria's op het raam. Tot ons moeder het in de gaten kreeg natuurlijk.

8. "Ein ròps"

Verder nog iets zeer eenvoudig voor de meisjes, alhoewel de jongens er zich ook aan bezondigden. In een houten garenklosje worden 4 spijkertjes zonder kop geslagen. De binnenkant van het klosje moet zeer glad zijn. Verder heeft men enkel een maasnaald met een stompe punt, of gewoon een dikke stopnaald, en garenrestjes nodig. Om te beginnen steekt met het garenuiteinde door het klosje en slaat men de draad om de nageltjes zoals op bovenste tekening te zien is. Met het klosje in de ene, slaat men nu de draad rond alle vier de nageltjes. Vervolgens haalt men bij elk spijkertje met de naald de lus over de losse draad. Zo gaat men steeds maar door tot de worst uit het klosje te voorschijn komt. Men maakt de rups zo lang als men wil. Alleen, wat kon men ermee aanvangen? De eerste fluitkoord van mijn KSA-uniform kwam uit zo'n klosje.

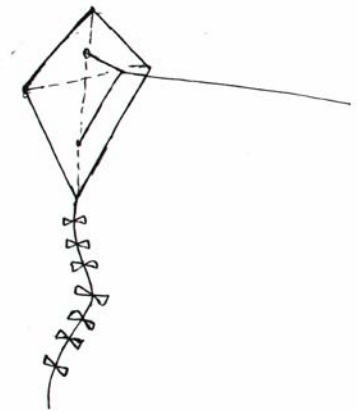

9. "Einen draak"

Tegenwoordig vindt men windvliegers in alle kleuren en modellen in de winkel. Maar de echte windvogel, "den draak" maakte men zelf. De latjes werden gebedeld bij de schrijnwerker of waren weer de steunen van moeders sanseveria's. Stevig papier

vond men in de driedubbel gelaagde zakken van kippenvoer. Koord moest natuurlijk gekocht worden en kostte in mijn jeugd 11 fr voor een bol van 100 m bij lokale winkelier, maar ondanks die 11 fr, kostte het toch altijd weer véél gezaag en overredingskracht om ons moeder er van te overtuigen dat er alwéér een "drakekoard" moest aangeschaft worden..

Ideaal moment voor een draak was begin september, als de graanvelden nog in de stoppel lagen of alleen maar 'ge-expaterd' waren, en de eerste herfstwinden kwamen. Het was soms een lange tijd uitproberen en aftasten om de juiste lengte van de staart te bepalen die precies paste bij die draak, zodat hij niet 'buitelde'. Als dan alles perfect liep was de lol er vlug af en werden er om de tijd te doden, 'briefkes' langs het touw naar boven gestuurd. Maar dat bleef ook niet duren en werd de draak weer opgeborgen in het schuurtje.

Theo Dreesen
© Heemkundige Kring "Utersjank" Opoeteren